همشهری سرزمین مردم
دوشنبه ۲۷ شهریور ۱۴۰۲ ■ ۲ ربیع الاول ۱۴۴۵ ■ سال سی‌ویکم ■ شماره ۸۸۸۶

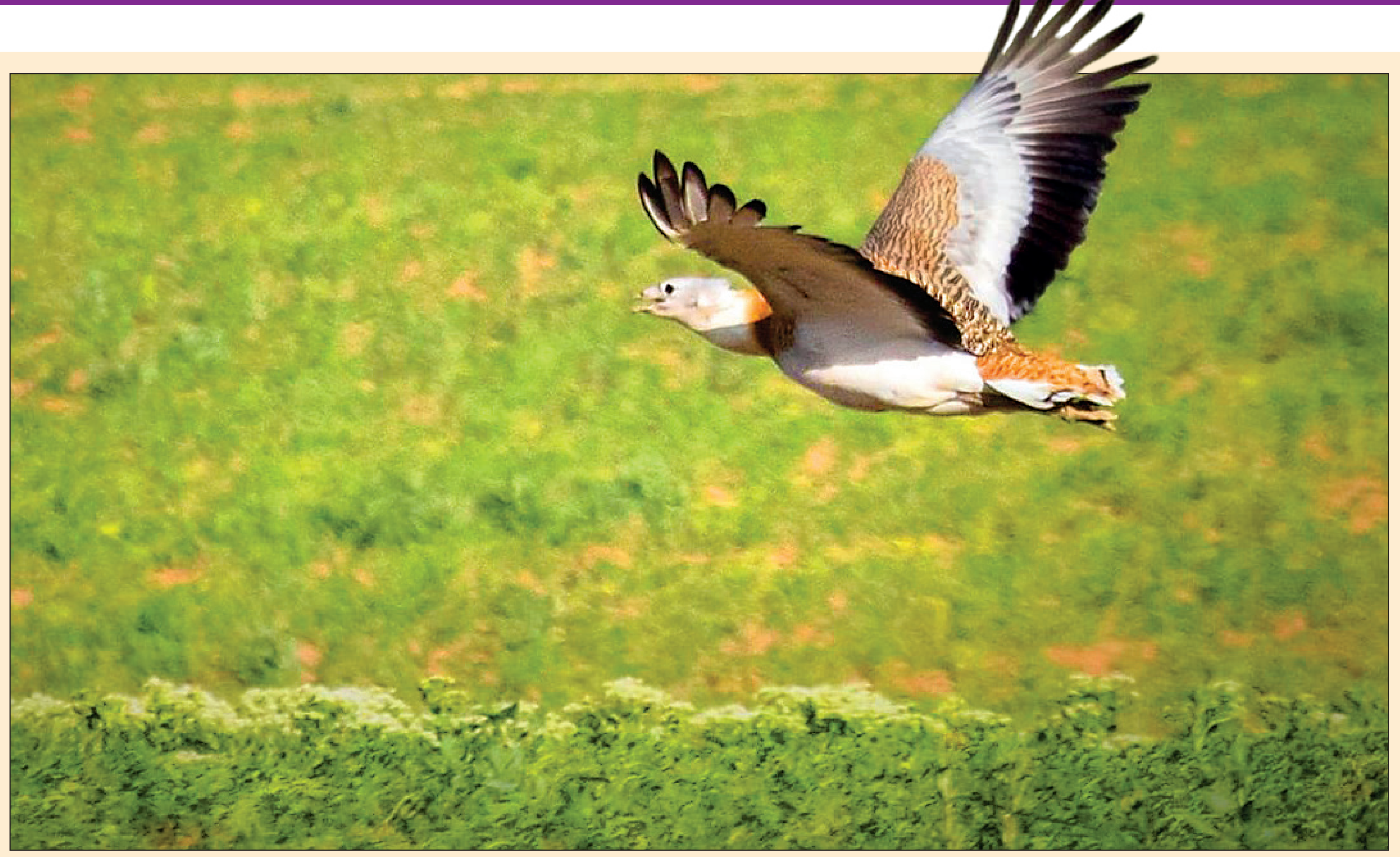

نجات میش‌مرغ با نذرگندم

جمعیت میش‌مرغ در حال انقراض با مشارکت مردم و سازمان ملل ۳۵درصد افزایش یافته است

گزارش

مجید جباری
روزنامه‌نگار

امیدها برای بیشتر شدن جمعیت میش‌مرغ که در فهرست قرمز سازمان ملل برای گونه‌های جانوری در حال انقراض قرار گرفته با مشارکت مردم رو به افزایش است. جمعیت این گونه نادر که لابه‌لای مزارع گندم زندگی و جوجه‌آوری می‌کند، در سال ۱۳۹۹ کمتر از ۱۶فرد بود که حالا با اجرای پروژه حفاظت مشارکتی به ۲۴فرد رسیده و پیش‌بینی می‌شود تا چندماه آینده تعدادشان به بیش از ۳۰فرد برسد. وقتی زنگ خطر انقراض میش‌مرغ در یکی از معدود زیستگاه‌هایش در دشت‌های اطراف شهرستان بوکان (آذربایجان غربی) به صدا درآمد، علاقه‌مندان محیط زیست با کمک مردم محلی دست به کار شدند. حالا با اجرای پروژه حفاظتی، گندمکاران منطقه در قالب اجرای پویش «صدمتر برای میش‌مرغ» بخشی از گندمزارهایشان را برای حفاظت از میش‌مرغ درو نمی‌کنند تا این زمین‌ها پناهگاهی برای زیست و جوجه‌آوری این‌گونه باشد. با وجود اقدامات تأثیرگذار اما هنوز هم میش‌مرغ به‌عنوان بزرگ‌ترین و سنگین‌ترین پرنده قادر به پرواز جهان، از گزند آسیب‌ها در امان نیست و نگاه ویژه سازمان ملل و همکاری علاقه‌مندان محیط‌زیست به همین خاطر است.

میش‌مرغ چگونه از خطر انقراض گریخت؟

مهدی نبی‌یان مدیر پروژه حفاظت مشارکتی از میش مرغ : پرژه حفاظت مشارکتی از میش مرغ با همکاری بخش کمک های کوچک جهانی سازمان ملل از سال ۱۳۹۹ و با هماهنگی سازمان حفاظت از محیط زیست آغاز شد. ابتدای کارضمن آشنایی با منطقه، کار شناسایی جوامع محلی به منظور جلب مشارکت مردمی را شروع کردیم. تمرکز ما روی ذینفعانی بود که در حاشیه زیستگاه میش مرغ حضور داشتند. درهمین راستا جلسات هم اندیشی را با حضور در کشاورزان، دامداران، ریش سفیدان محلی و روحانیون (ماموستا) منطقه برگزار کردیم تا بر اساس دانش بومی، درخت مشکل میش مرغ را از دید جوامع محلی ترسیم کنیم. با سازمان محیط زیست هم در ارتباط بودیم. دراین زمینه اقدامات مختلف و متعددی انجام شد. یکی از اقدامات مهمی که در این زمینه انجام دادیم، پیش بینی استراتژی خروج بود. به این معنی که تعدادی از افراد بومی را شناسایی کنیم و تشکل مردمی در منطقه را آموزش دهیم، کمک و تجهیز کنیم تا بتوانند این فرایند را در بازه بلند مدت و بعد از خروج ما از منطقه ادامه دهند. در این راستا انجمن ژین بانان بوکان (ژین به معنی محیط زیست در زبان محلی است) تشکیل شد. در ابتدای کار جمعیت میش مرغ در پناه‌گاه‌های حیات وحش ایران در دشت سوتاو حمامیان در بوکان (آذربایجان غربی) و بخش هایی از شمال کردستان ۱۶ فرد بود. پس از اقدامات حفاظتی که در این زمینه با همکاری مردم و کشاورزان انجام شد، جمعیت این گونه ۲۵ تا ۳۰ درصد افزایش یافته است. پروژه حفاظت مشارکتی توانسته است در هر فصل جوجه آوری با مشارکت کشاورزان، بیشتر از ۵ هکتار از زمین های کشاورزی را برای بقای جوجه میش مرغ هایی که در میان گندمزارها زندگی می کنند امن کند.

همچنین فرهنگ سازی و ترویج صنایع دستی و اطلاع رسانی در شهر، فروشگاه ها و مدارس انجام و باعث آگاهی مردم وجوامع محلی از اهمیت حفاظت از این پرنده شده است. علیرضا شهرداری، فعال محیط‌زیست هم به‌عنوان آموزشگر به مدارس آمد. او هم در فاز عملی و هم تئوری با بچه‌های پایه‌های مختلف کار کرد و بازی‌ها و اردوهایی در این زمینه برگزار شد. «انجمن ژین‌بانان بوکان» هم تن‌پوش میش‌مرغ تهیه کرده بودند و این تن‌پوش به مدارس برده شد و استقبال بسیار زیادی از آنها شد. همچنین کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، کتابی به نام «پرنده بی‌لانه» درباره میش‌مرغ منتشر کرد و این کتاب را هم با هماهنگی به منطقه بردیم و مورد استفاده قرار گرفت.

از دیگر اقدامات حفاظتی، مدیریت جمعیت طعمه‌خوارانی مثل سگ‌هاست که توسط محیط‌زیست بوکان، زنده‌گیری آنها و خروج این سگ‌ها از منطقه در جریان است. اما موضوع اصلی، ادامه فرایند آموزش و جلب مشارکت کشاورزان در حفاظت از میش‌مرغ است. در این ارتباط خرید گندم زمین هایی که گزارش جوجه‌آوری میش‌مرغ داشت در محدوده خارج پناهگاه انجام پذیرفت. همچنین بیش از ۵۰ کشاورز و کمباین‌دار و نزدیک به ۲۰دامدار در فصل جوجه‌آوری آموزش چهره به چهره دیدند و از کشاورزان خواستیم بخشی از گندم را درو نکنند و برای بقای جوجه‌ها باقی بگذارند. اردیبهشت تا پایان تیرماه فصل جوجه‌آوری است و فصل دروی گندم هم اوایل تیرماه است و در این زمان اغلب جوجه‌ها قابلیت پرواز کردن ندارند؛ در نتیجه بخشی از گندم‌ها نباید درو شوند. کشاورزان ۳۰ تا ۴۰ قطعه زمین برای میش‌مرغ اهدا کردند و «چیرگه‌وانان» یا حافظان میش‌مرغ هم در این زمینه حضور و همکاری گسترده‌ای داشته‌اند.

متأسفانه در سطح استان بعد از تغییر مدیریت با مشکلات گسترده‌ای روبه‌رو شدیم. در خود سازمان حفاظت محیط‌زیست حمایت‌ها خوب است، اما در اداره‌کل محیط‌زیست آذربایجان غربی به ناگهان با تغییر رفتار و با برخورد قهری روبه‌رو شدیم. از ابتدای سال که این برخوردها جدی شد، موارد را به حسن اکبری، معاون محیط‌زیست طبیعی و غلامرضا ابدالی، مدیرکل دفتر حفاظت و مدیریت حیات‌وحش منتقل کردیم. آقای اکبری نامه زد که با ما همکاری شود، اما به آن نامه هم از سوی استان پاسخی داده نشد. ما گفتیم سالن پاسگاه محیط‌زیست بوکان را تجهیز می کنیم تا اگر کسی می‌خواهد میش‌مرغ را ببیند، ابتدا به آنجا بیاید، فیلمی برایش گذاشته شود و محیط‌بانان درباره این‌گونه توضیح دهند. از این مورد هم استقبالی نشد و اینک هم با وجود پیگیری‌های متعدد برای همکاری، به مکاتبات ما همچنان پاسخی ندادند.

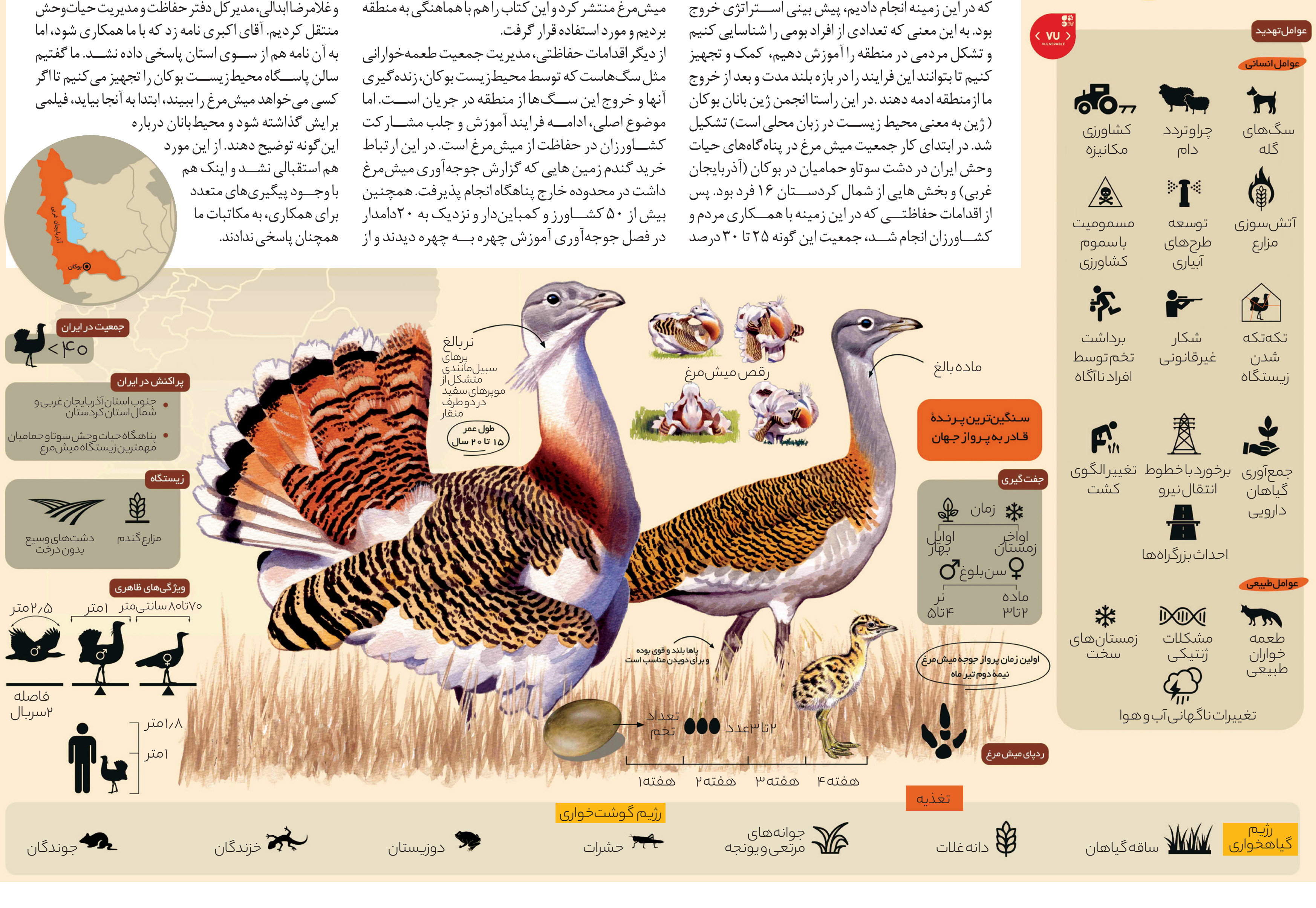
آذربایجان غربی
بوکان
جمعیت در ایران
<۴۰
پراکنش در ایران
جنوب استان آذربایجان غربی و شمال استان کردستان
پناهگاه حیات‌وحش سوتاو حمامیان مهمترین زیستگاه میش‌مرغ
زیستگاه
مزارع گندم
دشت‌های وسیع بدون درخت
ویژگی‌های ظاهری
۲٫۵متر
۱متر
۷۰تا۸۰ سانتی‌متر
فاصله ۲سربال
۱٫۸متر
۱متر
نربالغ
پرهای سبیل‌مانندی متشکل از موپرهای سفید در دو طرف منقار
طول عمر ۱۵ تا ۲۰ سال
رقص میش‌مرغ
ماده بالغ
سنگین‌ترین پرندۀ قادر به پرواز جهان
پاها بلند و قوی بوده و برای دویدن مناسب است
تعداد تخم
۲تا۳عدد
هفته۱
هفته۲
هفته۳
هفته۴
اولین زمان پرواز جوجۀ میش‌مرغ نیمۀ دوم تیر ماه
جفت‌گیری
زمان
اواخر زمستان
اوایل بهار
سن‌بلوغ
ماده ۲تا۳
نر ۴تا۵
ردپای میش‌مرغ
VU VULNERABLE
عوامل‌تهدید
عوامل انسانی
سگ‌های گله
چراوتردد دام
کشاورزی مکانیزه
آتش‌سوزی مزارع
توسعه طرح‌های آبیاری
مسمومیت با سموم کشاورزی
تکه‌تکه شدن زیستگاه
شکار غیرقانونی
برداشت تخم‌توسط افراد ناآگاه
جمع‌آوری گیاهان دارویی
برخورد با خطوط انتقال نیرو
تغییرالگوی کشت
احداث بزرگراه‌ها
عوامل‌طبیعی
طعمه خواران طبیعی
مشکلات ژنتیکی
زمستان‌های سخت
تغییرات ناگهانی آب و هوا
تغذیه
رژیم گیاهخواری
ساقه گیاهان
دانه غلات
جوانه‌های مرتعی و یونجه
رژیم گوشت‌خواری
حشرات
دوزیستان
خزندگان
جوندگان

نقل قول

افزایش ۴۵درصدی کشفیات قاچاق حیوانات

جمشید محبت خانی، فرمانده یگان حفاظت محیط‌زیست کشور: **با توجه به اینکه میزان کل پرونده‌های تشکیل شده طی سال گذشته حدود ۱۸۷مورد و ۴ماه اول سال ۵۲ مورد بود می‌توان گفت که میزان کشفیات حدود ۴۵درصد افزایش داشته است. در فروردین‌ماه ۲۴ پرونده قضایی، اردیبهشت‌ماه ۲۴پرونده، خردادماه ۲۵ و تیرماه ۲۵ پرونده قضایی درخصوص جرائم قاچاق حیوانات در فضای مجازی تشکیل شده‌است.**

هرگونه واگذاری جنگل‌ها باهدف تغییر کاربری ممنوع است

عباسعلی نوبخت، رئیس سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور: **از ابتدای مطرح شدن موضوع بند سوم ماده ۴۳ طرح جهش تولید و رفع موانع تولید رقابت‌پذیر، مخالفت صریح خودمان را با این طرح به نهادهای ذی‌ربط اعلام کرده‌ایم. بر همین اساس و با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری و قوانین جاری کشور، هرگونه واگذاری جنگل‌ها به بخش خصوصی با هدف تغییر کاربری ممنوع است.**

عدد خبر

۱۰۰ هزار

اصله نهال حرا در هرمزگان کشت و تولید می‌شود. بر همین اساس، به‌منظور هم‌افزایی و گسترش همکاری‌های بین دستگاهی، تفاهمنامه چهارجانبه‌ای میان استانداری هرمزگان، اداره‌کل منابع طبیعی و آبخیزداری هرمزگان، اداره‌کل محیط‌زیست هرمزگان و یک شرکت فولادی برای تولید و کاشت ۱۰۰هزار اصله نهال حرا در این استان تنظیم، مبادله و امضا شد.

۸ هزار

هکتار از بلوط‌زارها و مراتع شهرستان دزپارت در آتش سوخت. شامگاه شنبه برخی از درختان بلوط و مراتع این شهرستان دچار حریق شد. نیروهای امدادی، منابع طبیعی، محیط‌زیست و نیروهای مردمی برای مهار حریق به محل حادثه اعزام شدند که با تلاش امدادگران این حریق مهار و از گسترش آن جلوگیری شد.

خبر روز

۵۴ کاروانسرای ایران ثبت جهانی شدند

پرونده ثبت جهانی کاروانسراهای ایرانی در یونسکو که با ایراداتی در چهل‌وپنجمین اجلاس میراث جهانی یونسکو مواجه شده بود، سرانجام با دفاع خوب ایران به ثبت جهانی رسید.

پرونده ثبت جهانی کاروانسراهای ایرانی ابرپرونده ایران در یونسکو بود که توانست ۵۶اثر تاریخی ایران را یکجا به ثبت جهانی در یونسکو برساند.

این پرونده پیش‌تر با خطر دیفر (بازگرداندن برای رفع ایراد) به ایران مواجه شده بود که دفاع خوب هیأت ایرانی در یونسکو توانست رأی مثبت اعضای یونسکو را برای ثبت در فهرست میراث جهانی یونسکو کسب کند.

بیش از ۱۰۰۰ کاروانسرای تاریخی در ایران وجود دارد که بیشتر از ۷۰۰ کاروانسرا در فهرست آثار ملی قرار گرفته‌اند و حالا از این تعداد ۵۶ کاروانسرا به ثبت جهانی رسیده‌اند.

کاروانسراهای انتخاب شده برای ثبت در فهرست میراث جهانی یونسکو که در نقاط مختلف کشور پراکنده هستند، به‌دلیل نبوغ معماری، تأثیرات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی و ارزش‌های تاریخی در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت شدند. کاروانسراهای انتخاب شده از بین ۲۰۰کاروانسرایی بیرون کشیده شدند که واجد ارزش‌های جهانی برای ثبت در فهرست میراث جهانی یونسکو باشند. نکته جالب در این پرونده آن است که هیچ‌یک از ۵۶ کاروانسرای ثبت جهانی شده ایران دارای یک نقشه معماری واحد نبوده و معماری هر یک از آنها با یکدیگر تفاوت داشت.

ایران در پرونده ثبت جهانی کاروانسراها توانست حمایت قطر، عربستان، هندوستان، مالی، زامبیا، عمان، روسیه، نیجریه، هندوستان، مکزیک، ایتالیا، یونان، مالی و آفریقای جنوبی را کسب کند. مهم‌ترین پرسش این ماراتن البته متعلق به قطر و سپس ژاپن بود که کار ثبت جهانی کاروانسراهای ایرانی را با اندکی تأخیر مواجه کرد و دفاعیات ایران در این پرونده توانست در صحن علنی یونسکو نظر مثبت کشورهای پرسشگر را نیز جلب و در نهایت کاروانسراهای ایرانی را به ثبت جهانی برساند. صبح دیروز اما ایران با یک شکست در ثبت جهانی پرونده دیزمار و الحاق آن به پرونده جنگل‌های ثبت جهانی شده هیرکانی مواجه شد. یونسکو متوجه شد که جنگل دیزمار ارتباطی با ارسباران ندارد و این پرونده باید در قالب پرونده ثبت جهانی جنگل ارسباران به یونسکو ارائه شود. بدین ترتیب یک پرونده ثبت جهانی میراث طبیعی سوخت و حالا ایران باید پرونده دیزمار را نه در پرونده هیرکانی که در پرونده ثبت جهانی جنگل ارسباران بگنجاند و سال آینده به یونسکو ارائه کند.

خبر

گوزن زرد ایرانی در آستانه خروج از خطر انقراض است

مدیرکل حفاظت محیط‌زیست آذربایجان‌غربی گفت: با تکثیر و احیای گوزن زرد ایرانی در پارک ملی دریاچه ارومیه، این گونه در چند قدمی گذر از لیست قرمز (در حال انقراض) قرار دارد.

سعید شهند به ایرنا گفت: گوزن زرد ایرانی ازجمله گونه‌های مهم است که برنامه عملی و ملی حفاظت برای آن تنظیم شده است و به‌دلیل قرار گرفتن در لیست قرمز (در حال انقراض) بسیار مورد توجه قرار دارد.

وی اضافه کرد: سال گذشته ۶رأس با ترکیب ۴ماده و ۲نر از زیستگاه دشت‌ناز مازندران به مرکز تکثیر و احیای گوزن زرد ایرانی در جزیره رشکان پارک ملی دریاچه ارومیه منتقل شد و در اردیبهشت امسال شاهد تولد ۳رأس گوساله از این گوزن‌ها بودیم.

مدیرکل حفاظت محیط‌زیست آذربایجان‌غربی ابراز امیدواری کرد: با افزایش جمعیت گوزن‌های زرد ایرانی در مرکز تکثیر رشکان، افزون بر اینکه زمینه انتقال این گونه به زیستگاه اشک پارک ملی دریاچه ارومیه وجود دارد، امکان انتقال این گونه به سایر زیستگاه‌های کشور نیز ممکن می‌شود.

وی اظهار کرد: با این اقدامات تأثیرگذار امیدها برای خارج شدن گوزن زرد ایرانی از لیست قرمز وجود دارد و با توجه به افزایش تعداد گونه‌ها از طریق انتقال از سایر سایت‌ها خطر مشکل ژنتیک (چاله ژنتیک) این گونه هم برطرف شده است.

وی یادآور شد: گوزن زرد بومی جزیره «اشک» پارک ملی دریاچه ارومیه نیست بلکه در سال‌های ۱۳۵۶ تا ۱۳۶۸ به تعداد ۶۵رأس از زیستگاه دشت‌ناز ساری استان مازندران به این زیستگاه منتقل شد.

به‌گزارش ایرنا، گوزن زرد ایرانی طبق فهرست ارائه‌شده از طرف اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت که به فهرست سرخ معروف است، در رده «EN» و در معرض خطر قرار دارد. تا نیم‌قرن پیش تصور می‌شد که نسل گوزن زرد در دنیا برای همیشه منقرض شده است اما حدود ۵۰سال پیش ۴رأس گوزن زرد در دز و کرخه مشاهده شد و برای تکثیر بهتر در مناطق مختلف ایران پراکنده شدند.

گوزن زرد ایرانی کمی بزرگ‌تر از گوزن زرد اروپایی است و دارای طول سر و تنه میان ۱۵۰ تا ۲۰۰سانتی‌متر، دم ۱۶ تا ۲۰سانتی‌متر و ارتفاع ۸۵ تا ۱۱۰سانتی‌متر است؛ این پستاندار وزنی برابر با ۵۰ تا ۱۳۰کیلوگرم دارد.